

STATSMINISTERENS INNLEGG I FINANSDEBATTEN

8. NOVEMBER 1984

Ærede president,

Hovedlinjene i Regjeringens opplegg for ny vekst i Norge er fremstilt grundig både i de fremlagte dokumenter og i finansministerens redegjørelse i Stortinget. Jeg kan også henwise til innlegg i trontaledebatten, der det samtidig ble redegjort for forslagene om sterkt økt innsats i eldreomsorg og til andre sosiale formål, og til utdannelse og forskning. Derfor er det vel naturlig at jeg bruker en del av min tid nå til å vurdere de argumenter som er kommet mot Regjeringens opplegg, og grunnene til at Regjeringen må advare mot de populære motforslag som er stillet.

Men først vil jeg gjerne slå fast igjen at den intense svartmaling gir et vrengebilde av Norge. Jeg nevner spesielt at arbeidsløsheten ikke har steget de siste 12 måneder - tross de store årskull som melder seg.

Det er meget som bekrefter at vi allerede er inne i ny vekst for Norge. Vi ser oppløftende nyskapninger og nyetableringer i produksjon og omsetning, samtidig som både investeringene og produksjonen pr. ansatt øker. Man merker ny dynamikk, tro på fremtiden og ny vilje til satsing i næringslivet.

Parallelt med Regjeringens sterke satsing på forskning og andre vekstfremmende tiltak, ser vi også en gledelig økning i den privatfinansierte forskning. Tilsammen innebærer dette at nedgangen i forskningens andel av nasjonalproduktet i forrige periode, er snudd til ny oppgang etter regjeringsskiftet. Dette bidrar ytterligere til å styrke grunnlaget for vekst og aktiv utnyttelse av de muligheter vi har også på nye og viktige vekstområder.

Regjeringen og regjeringspartiene vil styrke bedriftene og enkeltmenneskers muligheter til å bære frem omstillinger og vekst. Det vil vi oppnå blant annet gjennom bedre rammebetingelser, ved å la bedriftene disponere mer av sine overskudd selv, ved lavere skatt på kapital i bedriftene, større tilgang på kapital gjennom aksjemarkedet og lettelser for nyetableringer.

Arbeiderpartiet har åpenbart liten tro på at næringslivet selv er istand til å foreta de valg som er nødvendig for å satse riktig og skape vekst. Arbeiderpartiets næringspolitikk innebærer at staten skal trekke inn mer midler fra bedriftene for så å dele dem ut igjen gjennom statlige tilskudd. Men erfaringer med statlig styring av næringsvirksomhet viser tydelig at slike statlige inngrep i nyskappings- og omstillingsprosessen vil bremse veksten, ikke fremme den.

Arbeiderpartiets alternative budsjettopplegg vil svekke den nye dynamikken i næringslivet. Ikke bare vil en ny inflasjonspolitikke ødelegge bedriftenes lønnsomhet og derved også deres evne til å satse på vekst og nyskaping. Arbeiderpartiet vil også gå mot nettopp de skatteforslag som vil ha de største positive virkninger for omstilling, effektivisering og nyetablering. Det burde mane til ettertanke at de skattelettelse for bedriftene som Arbeiderpartiet nå går imot, nettopp er de som næringslivet selv regner som de viktigste og mest positive i budsjettopplegget. Det er en del av Arbeiderpartiets virkelige næringslivsprofil at det vil bremse vekstevnen mest der lønnsomheten er størst. En slik negativ holdning til privatfinansiert innsats kan ikke erstattes med økte bevilgninger fra staten.

Men selvom meget er viktig for vekst, viser all erfaring at kostnadsnivået er en av de aller viktigste faktorer, og at det er særlig viktig for veksten at lønnskostnadene ikke gjør norske produkter for dyre i forhold til utlandets. Det betyr igjen at kampen mot inflasjonen er en avgjørende del av arbeidet for vekst. Det er så riktig som Gro Harlem Brundtland sa da hun var statsminister: "En kamp mot inflasjonen er både en kamp for sysselsettingen og en kamp til fordel for de svake."

Vi må også legge vekt på den sammenheng som hun som statsminister uttrykte slik: "Vi kan ikke gjennomføre en fortsatt sterk vekst i det offentlige forbruk uten at vi forsterker prispresset." Situasjonen er nemlig ikke så

sterkt forandret at denne sammenheng er opphevet. Som finansministeren nevnte igår, er det nylig slått fast i arbeidet under Komiteen for økonomisk politikk i OECD at økt etterspørsel virker sterkt på prisstigningen, selv når arbeidsløsheten er betydelig høyere enn i Norge.

Arbeiderpartiets forslag øker de samlede utgifter over statsbudsjettet med 3,4 milliarder kroner i forhold til Regjeringens forslag. Det er og blir en illusjon å tro at en så sterk økning kan gjennomføres uten at dette får betydelig virkning i form av økt prisstigning. Samtidig går Arbeiderpartiet inn for å skjerpe beskatningen med 1,1 milliarder kroner i forhold til Regjeringens forslag. Vi har nå sett at lettelser i personbeskatningen har stor betydning for gjennomføringen av moderate lønnsoppgjør. Når Arbeiderpartiet nå vil ta bort en betydelig del av de foreslåtte lettelser i personbeskatningen, kan dette ikke gi annet resultat enn økede lønnskrav ved inntektsoppgjørene. Også dette vil bidra til forsterket prisstigning og svakere konkurransevne - det vil si tap av arbeidsplasser.

Det er farlig at den politiske hukommelse er så kort. Men når man nå møter forslag om å gjenta inflasjonspolitikken fra 1970-årene, må jeg få gjenta noe av det jeg understreket foran valget i 1981: Den type politikk som var ført til da, med inflasjon og synkende konkurransevne, la grunnlag for arbeidsløshet. Jeg minner om at arbeidsløsheten steg kraftig allerede høsten 1981 og den etterfølgende vinter, mens man enda bare hadde reelle virkninger av de foregående regjeringers budsjetter.

Jeg minner også om at Arbeiderpartiet dengang - da man så virkningene av tidligere inflasjonspolitik - ville ha et strammere budsjett for 1982 enn det som ble vedtatt, altså det stikk motsatte av det Arbeiderpartiet i dag hevder er riktig politikk mot arbeidsløshet. Før regjeringsskiftet hadde Arbeiderpartiet omsider lært at inflasjonspolitik som i 1970-årene ikke er veien til trygge arbeidsplasser. Det er synd og farlig at fristelsen til å glemme dette igjen er blitt så sterk.

Fra enkelte blir det hevdet at det vel ikke kan være så farlig å øke budsjettet med noen milliarder, siden Regjeringens opplegg allikevel er så ekspansivt, og siden Regjeringen selv, etter at budsjettet ble fremlagt, har foreslått å bevilge flere hundre millioner mer til kommuner og fylker. Men forslaget om større overføringer til kommuner og fylker, var jo en del av det opprinnelige opplegg, som ble varslet i Finanstalen på grunnlag av nye opplysninger. En betydelig del av disse tilleggsbevilgningene blir dekket av de reserver som var foreslått i budsjettet.

Det ville også være farlig å tro at regjeringsforslag om tilleggsbevilgninger viser at det ikke er så farlig med store utgifter. Det er mer realistisk å hevde det motsatte: Man vet jo at det lett blir overskridelser på en del budsjettposter. Det gjør det bare mer betenkelig å bevilge enda mer på andre poster. Og det er jo ikke slik at opposisjonens forslag nå i særlig grad kommer i stedet for senere tilleggsbevilgninger: De kommer først

og fremst i tillegg til øvrig utgiftsstigning. De bygger på det farlige prinsipp: "drar du den, så drar du den også".

Det er riktig at Regjeringen denne gang har kunnet legge frem et budsjett som er noe mer ekspansivt enn tidligere, ikke minst takket være en målbevisst politikk for å begrense utgiftsstigningen i tidligere år. Men de mange og sterke krav om ytterligere økninger på så å si alle områder, viser samtidig at Regjeringen også i år har vist betydelig vilje og evne til å bremse utgiftsstigningen for å unngå ny inflasjon.

I denne situasjon vil det være meget beklagelig dersom det ikke blir noe av de betydelige frivillige statsinntekter som kan skaffes gjennom Lotto-spillet. Dette er statsinntekter som vil gjøre det mulig å løse flere offentlige oppgaver bedre, uten noen av de skadevirkninger som normalt følger med høyere skatter og avgifter. Hvis dette forslaget faller, betyr det uvegerlig mindre midler enn man ellers kunne få til høyt prioriterte oppgaver, både til idretten og mange andre viktige formål. Hvis Arbeiderpartiets motforslag skulle bli vedtatt, vil det også effektivt hindre at Lotto-midler kan bli brukt til mange av de oppgaver som det er enighet om at man bør løse bedre. Men dersom det lykkes å berge Lotto-spillet nå, vil det ikke vare så lenge før alle vil se fordelene i form av mer penger til viktige oppgaver.

Blant de farligste utspill fra opposisjonen, må jeg nevne det populære kravet om lavere rente. Hvis man presser gjennom en ytterligere nedgang i renten før tiden er moden for det, vil det føre til sterkere prisstigning. Jeg minner om at Arbeiderparti-regjeringer selv brukte høyere rente som middel til å bremse inflasjonen. Vi har i motsetning til Arbeiderpartiet snudd rentestigningen til rentenedgang. Det har vi kunnet gjøre på grunn av vellykket kamp mot inflasjonen. Men vi må advare mot populære overbud også når det gjelder rentenedsettelse.

Lavere rente nå vil bety økt forbruk - på flere måter: Sparte renter vil i betydelig grad gå til økt forbruk. Og lavere rente vil bety større efterspørsel etter lån til forbruk, og større forbruk av oppsparte midler, fordi det blir mindre lønnsomt å la være å bruke opp sparepenger. Selvom mange kan ha sosiale behov for lavere rente, vil en generell rentenedsettelse nå i praksis bety størst forbruksøkning hos mange av dem som trenger det minst. Inflasjonsvirkningen av opposisjonens renteforslag kan bli sterk. For øvrig er det ikke riktig at Norge har noe spesielt høyt rentenivå i forhold til andre land som det er naturlig å sammenlikne med.

Vi hører ofte at oljemilliardene bør brukes til å løse prioriterte oppgaver. Og det blir jo faktisk gjort. For 1985 foreslår vi å bruke nesten 28 milliarder kroner av oljeinntektene til å hindre underskudd på statsbudsjettet mens de totale oljeskatter er anslått til ca. 32 milliarder.

Og mer enn hele resten av oljeinntektene blir brukt til utlån gjennom statsbankene. Etter de foreliggende prognoser vil staten med andre ord disponere mer enn alle sine oljeinntekter i 1985 til utgifter og utlån innenlands.

Også de forslag som er fremmet om bevilgninger til sykehusbehandling og studieplasser i utlandet er eksempler på at oljepenger blir brukt for å løse viktige oppgaver, uten at dette fører til større inflasjonspress her hjemme.

Mens det ville være særdeles beklagelig om kortsiktige gevinster på oljen akkurat i år som følge av høy dollarkurs skulle få oss til å bruke så meget penger at vi igjen kan bli tvunget til å låne penger i utlandet når dollarkursen faller igjen. Utviklingen de siste uker viser jo også at det heller ikke er gitt at oljeprisene skal holde seg på et høyt nivå.

Det er også grunn til å minne om at det er tegn som tyder på at den internasjonale oppgangskonjunktoren er i ferd med å bli svekket. Denne usikkerheten understreker at vi må føre en moderat finanspolitikk som ikke skader mulighetene for å løse problemer i årene som kommer.

Vi må ikke gi oss inn på en mer lettsindig økonomisk politikk som gjør vårt velferdssamfunn og vår sysselsetting enda mer avhengig av dollarkursen og det internasjonale spillet om oljen og oljeprisene enn vi

allerede er. Vi må fortsette kampen mot inflasjonen for å trygge næringslivet også utenom oljevirkksomheten. Og vi må ha reserver som kan trygge vår fremtid og styrke vår økonomi i nedgangstider.

Som en følge av oppbyggingen av de nødvendige valutareserver, er det nå satt igang et arbeid for å finne fram til metoder der disse reservene samtidig kan benyttes med sikte på å styrke norsk næringslivs muligheter til å nå frem i internasjonal sammenheng.

Regjeringen regner også med at norske banker i årene som kommer skal spille en større rolle i forvaltningen av disse reservene enn de har gjort hittil, for å gi hele det norske samfunn størst mulig utbytte av dem. Men la oss ikke glemme at Norge fremdeles har meget mer gjeld til utlandet enn vi har som innskudd i utenlandske banker og andre tilgodehavender i utlandet. For samfunnet som helhet gjelder fremdeles at reservene i utlandet egentlig består av lånte penger.

Regjeringen har i sitt økonomiske opplegg lagt vekt på at budsjettet skal være moderat ekspansivt, og samtidig bidra til fortsatt omstilling og vekst i næringsliv og sysselsetting. Men opplegget må ikke gjøres så ekspansivt at vi skaper sterkere prisstigning og derved større arbeidsledighet på lengre sikt. Ansvar for å skaffe varig trygge arbeidsplasser, i et næringsliv som fortsatt kan gi norske lønsmottakere slike inntekter og den sosiale trygghet som vi alle ønsker, krever at vi er villige til å se lenger enn til nærmeste valg.

Det vil være en krevende oppgave å sikre et Velferds-Norge på trygg grunn. Regjeringen er villig til et bredt samarbeide politisk og med partene i arbeidslivet for å føre dette langsiktige arbeid videre. Det kan bli spesielt behov for samarbeid om inntektsoppgjørene, og om de store problemer som er tatt opp i innstillingene fra skattekommisjonen og trygdefinansieringsutvalget.

I motsetning til i våre naboland har den økonomiske konsolidering i Norge hittil vært gjennomført uten at forbrukernes disponible realinntekt er blitt redusert. Regjeringen håper å kunne fortsette denne politikken, men det vil bare være mulig hvis alle viser moderasjon også i de kommende inntektsoppgjør, og det fortsatt kan drives et fornuftig samspill mellom skattepolitikken og inntektspolitikken.

Regjeringens budsjettoplegg tar sikte på å skape sysselsetting og fortsatt vekst i Norge, samtidig som det viser det ansvar vi føler for utviklingen også etter valget neste år. Jeg er glad for at Stortingets flertall deler dette ansvar ved å avvise de store overbud som kunne true stabiliteten i vår økonomi. Derved bidrar flertallet til å forebygge at siste halvdel av 1980-årene blir preget av langt større problemer enn i dag. Tiden krever langsiktig politikk.